

DANIEL LAECMAN. 22ste ABT VAN AVERBODE.
1423-1441

Inleidend woord.

Na de glansperiode der Middeleeuwen, breekt voor de abdij van Averbode een tijd aan van stoffelijken achteruitgang en religieuze inzinking. Gansch de eerste helft der XVe eeuw is gekenmerkt door allerlei zware beproevingen. Aanvankelijk, onder het prelaatschap van Jan Molnere (1394-1422), kwamen deze moeilijkheden van buiten uit en waren het gevolg van de door de abdij gevoerde politiek tegenover Jan van Beieren, prinsbisschop van Luik. De abdij had nam. een tegenbisschop gesteund ten gunste van de democratische beweging in het prinsbisdom. Na den slag bij Othée (1408), waarin Jan van Beieren de neerlaag toebracht aan de steden en de ambachtsgilden van het prinsbisdom, moest de abdij van Averbode, die de eischen van het volk had gesteund, het vanwege den prins ontgelden. Geleidelijk zullen deze beroeringen ook hun stempel drukken op het inwendig leven van de kloostergemeente. Onder Daniël Laecman (1423-1441), opvolger van Jan Molnere, wordt een hardnekkige tegenstand georganiseerd door sommige leden van 't konvent tegen bestuurlijke schikkingen van den prelaat. Ofschoon afvalligheid alstoen was kunnen vermeden worden, was de verwarring zoo ver gevorderd dat de benoeming door den paus van Jan Balduini, kanunnik der abdij van Veurne, tot opvolger van Laecman, een langdurige en jammerlijke scheuring in den schoot der kloostergemeente ten gevolge had en zelfs derzelve voortbestaan bedreigde.

Onze studie zal zich in 't bizonder bezig houden met de wederwaardigheden, die Laecman in zijn bestuur heeft moeten ervaren en waarvan we een korte samenvatting laten volgen.

De aanhoudende spanning tusschen den bisschop van Luik, Jan van Beieren, en het huis van Burgondië eenerzijds en de vijandige verhouding tusschen de abdij en den bisschop anderzijds hadden onver-

mijdelijk een stremmenden invloed op het religieuze en economische leven der abdij. Gelegen op de grens van het land van Luik en van het hertogdom Brabant, staan hare bezittingen in deze landen bloot aan de invallen en plunderingen van rondzwervende huurlieden dezer beide staatshoofden. Bovendien moet de abdij de zware belastingen betalen, die haar door beiden worden opgelegd. Vooral den bisschop is 't er om te doen de abdij zooveel mogelijk geld af te persen en hare goederen schade toe te brengen. Met dat inzicht laat hij in 1410 drie religieuzen gevangen nemen en vergt een hoog losgeld voor hun vrijlating. Kort nadien doet hij de landhoeve van Sterksel leegplunderen en verwoesten. Door deze en andere plagerijen en geldafpersingen werd Averbode, ondanks zijn heerlijk verworven patrimonium, van jaar tot jaar met armoede bedreigd. Wanneer Jan Molnere in 1422 sterft, laat hij zijn opvolger, Daniël Laecman, een ledige kas en een enorme schuld achter. Doch Laecman's verkiezing en zijn pauselijke bevestiging brengen weer zware uitgaven mee, wat voor gevolg had dat Laecman zich van meet af aan verplicht ziet nieuwe en groote schulden bij te maken om deze onkosten te bestrijden. In de eerste jaren van zijn bestuur reeds komt Laecman tot de bevin- ding dat deze schulden onmogelijk kunnen effen gemaakt worden met de gewone inkomsten. Naar zijn inzien kon alleen het te gelde maken van sommige goederen hier een oplossing brengen. Laecman weet dan het eerste bezoek van den generaal aan Averbode, in 1426, te baat te nemen om de toelating te verkrijgen voor de uitvoering van zijn plan. Laecman lost met de opbrengst dezer verkoopen geleidelijk een deel der schuld af, maar terzelfdertijd laat hij van dat geld een huis herbouwen te Diest, koopt aldaar een ander bij van zijn schoon- zuster, laat de onder Jan Molnere verwoeste landhoeve van Sterksel heropbouwen en er een nieuw huis aan toevoegen, dat moest dienen als verdediging der hoeve zelf. Verder nam hij in zijn bestuurs- en levenswijze de geplogenheden over van zijn voorgangers en, volgens gebruik van dien tijd, kregen zijn familieleden, vooral broeders en zusters, een post in het bestuur der abdijgoederen. Oogenschijnlijk wilden de zaken niet vlotten onder Laecman's beleid. Door hem getroffen maatregelen tegen een paar religieuzen verwekken een geest van misnoegdheid. Wanneer in 1430 de generaal naar Mechelen komt op een vergadering der prelaten van de Brabantsche circarie, wagen vier opposanten de kans en beschuldigen Laecman bij den generaal van verkwisting, van knoeierij in het bestuur der goederen en van andere onrechtvaardigheden. De afwezigheid van Laecman op de Mechelsche vergadering en zijn weigering om den generaal

een aldaar vastgestelden taks te betalen waren voor dezen laatste een welgekomen gelegenheid om geloof te hechten aan de beschuldigingen. Om zich van den werkelijken toestand te vergewissen, wil hij persoonlijk en zoo gauw mogelijk een onderzoek te Averbode instellen. Laecman weet dit te verhinderen door in beroep te gaan bij den H. Stoel. Kort nadien komt de prelaat van Sint-Michiels, Olandus Terlinck, in de hoedanigheid van vader-abt, samen met de prelaten van Veurne en Middelburg, een visitatie houden. Spijts de herhaalde beschuldigingen der opposanten, vinden ze niets laakbaars in Laecman's beleid. Doch het algemeen kapittel, nog datzelfde jaar te Leuven gehouden, stuurt zijn afgevaardigden om een nieuw onderzoek in te stellen. Ondanks Laecman's verweer tegen de beschuldigingen der opposanten, wordt hij in 't ongelijk gesteld en uit zijn ambt van beheerder ontslagen tot aan het volgend algemeen kapittel, dat te Valenciennes zal gehouden worden. Maar te Valenciennes blijkt al evenmin dat er voldoende klaarheid in deze zaak was gekomen. De patres capitulares wagen dan ook niet een uitspraak te doen in Laecman's geval, maar bevelen een nieuw onderzoek door den generaal, den vader-abt en de prelaten van Tongerlo en Park. Hoewel de generaal nog steeds wrokt tegen Laecman, wordt deze weer tijdelijk hersteld in zijn ambt tot aan het volgend algemeen kapittel te Brussel. Daar krijgen dan de prelaten van Sint-Michiels en Middelburg opdracht nogmaals een onderzoek te Averbode te verrichten. In hun relictum verklaren zij onomwonden dat de generaal zoowel als de vroegere afgevaardigden verkeerdelijk werden ingelicht en herstelden daarom Laecman voor goed in zijn eer en ambt.

Ofschoon het bijna volledig dossier van Laecman's geval in 't archief van Averbode wordt bewaard en de rekeningboeken uit dien tijd grootendeels nog bestaan, is het geval nooit in zijn geheel bestudeerd geworden. Dit blijkt trouwens heel duidelijk uit de schaarsche en dan nog vaak onjuiste gegevens van Averbode's kronijkschrijvers. Opvallend is dat alleen van Boterdael een gunstig advies over Laecman uitbrengt. Ongetwijfeld heeft hij zich laten leiden door de kenschetsende aantekeningen, die een religieus uit dezelfde eeuw of uit het begin der volgende naast de dokumenten, in Laecman's dossier vervat, geschreven heeft en die blijk geeft van een degelijke kennis van het dossier en van zijn geloof in Laecman's onschuld en eerlijkheid.

Die Voecht, in zijn *Chronicon Abbatiae Averbodiensis*, verkiest Laecman's geval onverlet te laten. Waar hij de opmerking maakt dat

hij de namen der weerspannige pastoors niet heeft gevonden, levert hij zelf het bewijs dat hij het dossier niet grondig heeft doorgelezen¹⁾. Bij het samenstellen van het Gremium evenwel is hij overtuigd van de schuld der vier kopstukken van de oppositie en bij ieders naam schrijft hij dat hij een slechte religieus en een rustverstoorder was ten tijde van Laecman²⁾.

S. van der Stegen is al even zwijgzaam als die Voecht over Laecman's geval. Als eenig gegeven uit dien tijd geeft hij een ledenlijst van 't konvent, getrokken, zegt hij, uit het beroep, dat dit konvent, samen met Laecman, inlegde bij het algemeen kapittel³⁾. Het is de ledenlijst uit het beroep bij den H. Stoel.

Augustinus van Boterdael laat heel duidelijk uitschijnen, in zijn *Chronicon Averbodiense*, dat hij het dossier ten minste in handen heeft gehad en zelfs heeft getracht het te analyseeren. Het is hem echter aan te zien dat de overvloedige stof hem te machtig was. Hij heeft dan losjesweg een verhaal opgedischt, dat maar zelden het ware verloop der gebeurtenissen benadert. Hij stelt Laecman voor als een man van godsvrucht en wetenschap, als een knap beheerder en een toonbeeld van volharding en geduld in al zijn tegenspoeden⁴⁾.

De ware toedracht der zaak, het hoe en het waarom van gansch het gebeuren, rustte tot nog toe onopgedolven in het rijk voor handen zijnde dokumentatiemateriaal. Ten einde een klaarder licht te werpen op den persoon van Laecman en op de moeilijke omstandigheden van zijn bestuur, hebben we ons voorgenomen het geval in heel zijn omvang grondig te onderzoeken en onze bevindingen in onderhavig opstel mede te deelen.

De dokumenten, die ons bij dit onderzoek ten dienste stonden, berusten alle in het archief van Averbode en zijn tot nog toe onuitgegeven.

Hier volgt dan de lijst dezer dokumenten.

1. Het eigenlijk dossier⁵⁾, bevattende 62 folio's, draagt als titel op den omslag : *De materia visitationis monasterii Averbodensis per visitatores Ordinis in dominum Danielelem abbatem, accusatum*

1) *Chronicon Abbatiae Averbodiensis inceptum a R. D. Aegidio DIE VOECHT*, Archief Averbode, sectie I, reg. 136.

2) *Gremium*, naamlijst der religieuzen van Averbode (AA., I, reg. 105), fol. 58vo, 64ro, 70vo en 72ro.

3) *Chronicon Averbodiense* door VAN DER STEGEN (AA., I, reg. 173), bl. 46.

4) *Chronicon Averbodiense* door VAN BOTERDAEL (AA., I, reg. 172), bl. 240-255.

5) AA., I, reg. 285.

super dilapidatione, suspensum ab administratione. Buiten de afschriften van officiële stukken, zooals de *relicta* der visitatiën, die we in bijlagen laten verschijnen, en den oproepbrief van den generaal voor het algemeen kapittel te Leuven, bevat het een door Laecman eigenhandig geschreven relaas der gebeurtenissen tot aan het kapittel te Leuven, maar dat weliswaar onvolledig schijnt te zijn, daar het begint met de woorden *Altera die*. We laten het eveneens in bijlage verschijnen. Bovendien bevat het dossier de tegen Laecman aangevoerde beschuldigingen en dezes verweerschriften, de lijsten van credit en debet der abdij en van verkochte goederen, die hij den visitators voorlegt om zijn beheer te verantwoorden, en ten slotte een stel interessante aantekeningen, wederom door Laecman geschreven, die de schakels vormen tusschen de hoofdgebeurtenissen. Het nummeren der folio's is van ons.

2. Een rekeningboek der prelaten, door Jan Molnere in 1410 aangelegd en loopende tot 1464, onder prelaat Arnold van den Valgaet ⁶⁾. Dit register bevat uitsluitelijk de afrekeningen met de huurders van Rummen, Rukkelingen, Brustem en Cosen.

3. Het rekeningboek van de verschillende prepositi ten tijde van Laecman ⁷⁾, t.w. van Hendrik Lodewijks, November 1425 tot Augustus '29, van Jan Capelmeer, October '30 tot December '31, van Arnold van den Valgaet, December '31 tot October '35, en ten slotte van Jan van Meerbeek, begindatum onbekend tot aan zijn verkiezing van prelaat. Deze prepositi hadden hun inkomsten van 21 hoeven, van de tienden van 15 parochiën, van huurkontrakten in 10 parochiën, van weiden gelegen in 8 verschillende gemeenten, van cijnzen in 9 gemeenten en van een zestal bosschen. Hun uitgaven waren van uiteenloopenden aard, maar meestal stonden ze in verband met het bestuur dezer goederen. Het overschot kwam toe aan den prelaat en het deficit werd door dezen aangevuld.

4. Een rekeningboek van Jan Molnere en Daniël Laecman ⁸⁾. Begonnen op 9 Januari 1410, loopt het tot 21 Januari 1430. Van fol. 1ro tot fol. 198vo bevat het inkomsten en uitgaven van Jan Molnere, van fol. 198vo tot fol. 301vo die van Laecman. Beiden trokken hun inkomsten uit 32 hoeven, uit tienden in 19 parochiën, uit cijnzen in 30 parochiën, uit huurkontrakten en uit 5 akkers. Hun uitgaven waren eveneens van uiteenloopenden aard.

6) AA., I, reg. 35.

7) AA., I, reg. 36.

8) AA., I, reg. 160.

5. Een rekeningboek van Laecman ⁹⁾, dat de voortzetting is van het voorgaande.

6. Rekeningboek van de « Expositiones pecorum », 1425-1464 ¹⁰⁾.

7. Rekeningboek van den prepositus Arnold van den Valgaet ¹¹⁾. Het bevat de rekeningen in klad, die in het onder n. 3 vermeld rekeningboek ordentelijker werden overgeschreven.

8. Eedenboek ¹²⁾. Buiten een drietal pauselijke bullen en een paar uittreksels van de statuten betreffende de pastoors, bevat het de eeden, die den pastoors door den prelaat werden afgenomen bij hun aanstelling. 1424-1572.

9. Rekeningboek van Laecman van 1430 tot '32 ¹³⁾. Het bevat ook kladnota's voor het samenstellen zijner verweerschriften en het protest van Olandus Terlinck, prelaat van Sint-Michiels, tegen de genomen beslissingen in de visitatie van October 1430. Het nummeren der folio's is van ons.

10. Verzoekschrift tot den Paus ¹⁴⁾, waarin de vader-abt en het konvent de bevestiging van Laecman's verkiezing vragen. 7 Januari 1423. Afschrift.

11. Verkoopkontrakt van een erfrente van 28 hollandsche schilden ¹⁵⁾. 9 September 1423. Als bewijs dat dit kontrakt niet werd afgesloten, werd het dokument middendoor gesneden. Niettemin heeft het zijn belang voor deze studie.

12. Gremium of naamlijst der religieuzen van Averbode ¹⁶⁾. Samengesteld in het begin der XVIIe eeuw, bevat het het « curriculum » der religieuzen van af 1433 tot 1797.

13. Necrologium der religieuzen en weldoeners ¹⁷⁾. In-folio, op perkament. Begonnen in de XIIIe eeuw en voortgezet tot in de XVIe. Het bevat de overlijdensdata van af het ontstaan der abdij tot aan het einde der XVIe eeuw.

Daar in dit opstel dikwijls sprake is van geld, achten we het noodig, ten gerieve van den lezer, een lijst te geven van de waarden der meest in omloop zijnde geldstukken in dien tijd.

9) AA., I, reg. 161.

10) AA., I, reg. 62.

11) AA., I, reg. 154.

12) AA., I, reg. 164.

13) AA., I, reg. 300.

14) AA., III, oorkonde 2166.

15) AA., III, oorkonde 2177.

16) *Gremium* (AA., I, reg. 105).

17) *Necrologium* (AA., I, reg. 107).

I. *Brabantsche geldstukken.*

Griffoon, waarde 20 boden.
Boden, waarde 2 plekken.
Plek, waarde 6 grooten.
Blaffer, waarde 21 grooten.
Kromstaart, waarde anderhalve boden.
Groote, kleinste geldstuk.

II. *Vreemde geldstukken, meestal gouden munt.*

Oud schild, waarde 2 griffonen, 3 plekken.
Willemschild, waarde 31 boden.
Philipsschild, waarde 25 $\frac{1}{2}$ boden
Fransche kroon, waarde 33 boden.
Leuvensche gouden peter, waarde 32 $\frac{1}{2}$ boden.
Rijngulden, waarde 30 $\frac{1}{2}$ boden.
Arnemsche gulden, waarde 22 $\frac{1}{2}$ boden.
Beiersche gulden, waarde 21 $\frac{1}{2}$ boden.
Arnoldsgulden, waarde 19 boden.
Hollandsche gulden, waarde 24 boden.
Mutoon, waarde 6 $\frac{1}{2}$ boden, 3 grooten ¹⁸⁾.

Om den lezer verder toe te laten zich een idee te vormen van de waarde en de koopkracht, die deze geldstukken vertegenwoordigen, en van de aanzienlijkheid van de in dit opstel voorkomende sommen, geven we nog de prijzen van grof en klein vee en van het graan. Deze prijzen verschillen van jaar tot jaar en natuurlijk ook naar gelang de waarde van het te koop gestelde. In de rekeningboeken lezen we dat een hengst verkocht werd tegen 16 $\frac{1}{2}$ griffonen, een merrie met haar veulen tegen 13 griffonen. Een trekpaard kan van 7 tot 16 griffonen kosten. Zoo een paard van 2 jaar werd verkocht voor 8 griffonen, een gesneden paard voor 6 $\frac{1}{2}$ griffonen en een merrie voor 9 griffonen. De prijs van een koe verschilt van 6 tot 8 griffonen en van een os van 3 tot 7 griffonen. Een vaars kostte 5 $\frac{1}{2}$ griffonen, een schaap 7 boden of 6 kromstaarten. De rogge stond aan 2 griffonen de mud (ongeveer 115 à 120 kgr.) en de haver aan 22 boden. De prijs voor 300 kareelsteen bedroeg 9 plekken, voor een el zakkengoed 12 grooten. Een dagloon overtrof de drie boden niet en laat dus een zeer lagen levensstandaard veronderstellen.

18) Reg. 154, fol. 7bis.

I. Verkiezing van Daniël Laecman.

Den 29 December 1422, overleed Jan Molnere, 21e abt van Averbode. Negen dagen na den dood van den abt, d.i. daags na Driekoningen in het jaar 1423, had in de kapittelzaal te Averbode de verkiezing van zijn opvolger plaats ¹⁾. Bij wijze van toejuiching (via Spiritus Sancti) viel de keuze op Daniël Laecman, de toenmalige pastoor van Zutendaal.

Over wat Daniël Laecman was vóór zijn verkiezing tot prelaat is zeer weinig gekend. Hij werd geboren te Zonhoven bij Hasselt ²⁾. Ook weten we dat hij minstens twee broers heeft, Reynbold en Jan, en minstens twee zusters, Agnes en Ida ³⁾. In Mei 1406 werd hij door Jan Molnere aangesteld als dispensier en blijft dit ambt waarnemen tot Juni 1412 ⁴⁾. Over zijn dispensierschap bestaan alleen de halfjaarlijksche afrekeningen — en dan nog maar van af 1410 — die hij telkens doet in 't bijzijn van den prelaat en 't konvent. Uit de afrekening van 1410 blijkt dat hij 980 mutonen, 12 plekken, 66 mud, 1 $\frac{1}{2}$ halster rogge meer ontvangen dan uitgegeven heeft, welke hij aan 't konvent schuldig is ⁵⁾. In de twee volgende afrekeningen is het overschot wat minder in geld en wat meer in graan ⁶⁾. In 1412 wordt hij dan pastoor benoemd te Zutendaal. Hij rekent als zoodanig voor de laatste maal af over inkomsten en uitgaven en over wat hij het konvent van ouds nog schuldig gebleven was. Zijn schuld tegenover het konvent bedraagt op dat oogenblik 41 mud, 2 $\frac{1}{2}$ halster rogge, 524 mutonen, 4 plekken, 4 grooten, de stokken gebruikt in den wijngaard niet meegerekend ⁷⁾. De rekeningboeken vermelden één merkwaardig avontuur dat zich onder zijn dispensierschap heeft voorgedaan en waarin Laecman betrokken was. Den 17 Juli 1410 werd Laecman, samen met fr. Theodericus Voechs en fr. Willem van Eggerdingen en vier knechten, terwijl ze bezig waren de tienden van Hechtel in te zamelen en ook daarom, te Pipenspade aangehouden door soldaten van den prinsbisschop en te Hasselt gevangen gezet. Hoelang ze juist in hechtenis gebleven zijn, is niet duidelijk

1) *De Norbertijner Abdij van Averbode*, bl. 95. Averbode, 1920.

2) Daniël Laecman komt zeer dikwijls voor onder den naam : Daniël de Zonuwten.

3) Over deze beide broers en zusters wordt verder breedvoeriger gehandeld.

4) AA., rekeningboeken, reg. 34, fol. 47ro, 61vo, 75vo, 88ro, 92ro-vo, 96ro, 150vo; reg. 160, fol. 4vo, 21vo, 40ro; reg. 35, fol. 21ro.

5) AA., rekeningboek, reg. 160, fol. 4vo.

6) Ibid., fol. 21vo.

7) Ibid., fol. 40ro.

uit te maken, maar uit de rekeningen voor hun vrijstelling blijkt des te duidelijker, dat de prinsbisschop er een geldzaak heeft van gemaakt. Hij eischt voor de vrijstelling der gevangenen het ronde sommetje van 1600 griffonen. Jan Molnere belooft deze som uit te keeren in verschillende afbetalingen t.w. 500 griffonen op Lichtmis e.k., 500 op het feest van St. Jan Baptist en 600 op Kerstmis. Den 9 December 1410 krijgen de raadslieden van den bisschop de premie, die hun beloofd werd voor de vrijlating der gevangenen. Maar tegen den eisch van den bisschop gaat Jan Molnere in proces, daar hij twee brieven zal kunnen toonen, waaruit blijkt dat de bisschop aan de abdij 600 fransche kronen min 65 rijnsgulden schuldig is. Den 21 October 1412 is het proces nog steeds hangend en wordt den advocaat gevraagd in dien zin te pleiten dat ze van de betaling der 1600 griffonen volledig ontslagen worden. Maar dit mocht niet baten. Den 7 September 1414 wordt den bisschop 700 griffonen betaald. Hij verklaart zich daarmee tevreden en scheldt de abdij door open verzegelde brieven al de rest kwijt ⁸⁾).

Over Laecman's pastoorschap te Zutendaal is ook weer niets uitgelekt. Maar zijn verkiezing tot prelaat, in een tijd van financiële ontreddeering, laat op zijn minst veronderstellen dat hij een voorbeeldig en knap pastoor moet geweest zijn.

Na het afsterven en de begrafenisplechtigheid van Jan Molnere, werden alle religieuzen, die buiten de abdij verbleven, door den supprior (het ambt van prior was opengevallen) in kennis gesteld van de verkiezing van den opvolger, die zou plaats vinden op 7 Januari, en verzocht er aan deel te nemen. Op vermelden datum waren al de opgeroepen te Averbode aanwezig. Naar oud gebruik en overeenkomstig de statuten, zette deze plechtigheid in met een gezongen mis ter eere van den H. Geest in het priesterkoor. Waren daarbij tegenwoordig de notarissen, de greffiers en de getuigen. Na de mis kwamen allen samen in de kapittelzaal (circa ecclesiam, zegt de oorkonde) met het inzicht de verkiezing rite et canonice te voltrekken. Van overeenkomst was er geen sprake. Almeteens dan, naar ieders vaste overtuiging gedreven door de genade van Gods geest, worden aller stemmen gericht op Daniël van Zonhoven, die, eenparig en zonder verzet, geestdriftig tot hoofd en leider der abdij verkozen wordt. Onmiddellijk wordt ootmoedig Laecman's toestemming gevraagd. Ten slotte door de smeekbeden overtuigd en niet willende weerstaan aan Gods wil, geeft hij, in naam der Heilige en

8) Ibid., fol. 12ro, 13vo, 17ro.

onverdeelbare Drieëenheid zijn toestemming aan deze verkiezing. Daarop leggen alle religieuzen hem de belofte van gehoorzaamheid af, zooals dat het gebruik is. Na afloop dezer ceremonie wordt Laecman triomfantelijk naar het koor geleid tot vóór het hoogaltaar. Uit dankzegging wordt het Te Deum aangeheven. De klokken beginnen te luiden en aan de toegestroomde menigte wordt de verkiezing van Daniël Laecman, tot nieuwen prelaat, kond gemaakt ⁹⁾.

Nog denzelfden dag werd het verzoekschrift opgesteld om de pauselijke bevestiging dezer verkiezing te verkrijgen. De notaris, Niklaas Wendelen, neemt akte van dit verzoekschrift in 't bijzijn van de getuigen, die aan de verkiezing deelnamen t.w. Olandus Terlinck, prelaat van St. Michiels en vader-abt van Averbode, Geeraard van Goetsenhoven, prelaat van Park, Jan Geerts, prelaat van Tongerlo, Anselmus Smets, of Fabri, van Breda, apostolis pronotaris en deken der kerk van Antwerpen en Jacob Fierens, notaris ¹⁰⁾.

Jan van Bouchout, religieus der abdij en deken van Beringen, wordt gelast het verzoekschrift naar Rome te brengen en dan verder aldaar bij de romeinsche curie de noodige stappen te doen. De gevraagde bevestiging werd verkregen door een breve, gedagteekend van 19 April 1423 ¹¹⁾. In de afrekening over zijn reis en over de gedane stappen, die Jan van Bouchout inbrengt op 14 December 1425, worden al de uitgaven opgesomd. De totale som bedroeg 1591 dukaten. Het was allemaal geleend geld, behalve misschien de 288 $\frac{1}{2}$ rijnsgulden, die hij van Laecman bij zijn vertrek ontving ¹²⁾. Iemand uit de volgende eeuw heeft hierbij genoteerd dat deze onkosten zeer gering waren, vergeleken bij deze, die gedaan werden om de goedkeuring van Geeraard van Loon te verkrijgen ¹³⁾. Bij die onkosten voegden zich nog de geschenken in geld, die, naar oud gebruik, een prelaatsverkiezing vergezelden en waaraan ook Laecman niet ontkomen kon om zijn ambt vreedzaam te kunnen uitoefenen. Zoo schonk hij, ter gelegenheid zijner verkiezing, 100 hollandsche schilden aan den hertog van Brabant, 61 arnemsche gulden en 29 hollandsche schilden aan de dienstknechten van den hertog, 200 fransche kronen aan den prinsbisschop van Luik om de verzoening met het kapittel en dezes toestemming voor zijn abtelijke wijding te bekomen, 18 fransche kronen aan den zegeldrager van den

9) AA., oorkonde nr. 2166. Afschrift.

10) Ibid.

11) *De Norbertijner Abdij van Averbode*, bl. 95.

12) AA., rekeningboek, reg. 160, fol. 250vo.

13) Ibid.

bisschop, 8 aan Jacob Groy, raadsheer van den bisschop, 25 arnemsche gulden, 1 hollandsch schild en 2 kronen aan de dienstknechten van den bisschop en ten slotte 100 arnemsche gulden aan Jan Heedel om de moeilijkheden te doen ophouden, waarmee deze de abdij lastig viel ¹⁴). Bovendien vond Laecman, behalve een ledige kas, een schuld, hem door zijn voorganger nagelaten, die beliep 110 fransche kronen, 146 hollandsche schilden, 247 rijns gulden, 56 dukaten en 25 arnemsche gulden. Kortom, wanneer Laecman als prelaat goed en wel is geïnstalleerd, zit hij met een globale schuld van 2389 fransche kronen, 511 rijns gulden ¹⁵). Voorwaar, een weinig aanlokkelijke opvolging. Dit verklaart zeer duidelijk waarom Laecman heeft kunnen twijfelen bij het verleenen van zijn toestemming aan de verkiezing. Wanneer Laecman het toch aangedurfd heeft zijn rustige pastorie te verlaten om het bestuur dezer ontredde financiën in handen te nemen, dan schijnt hij het gedaan te hebben noch uit eerezucht, noch uit overmoed, maar uit liefde voor zijn abdij en, in zijn moeilijke taak, gerekend te hebben op de medewerking en den steun van zijn geestdriftige verkiezers.

Uit welke religieuzen was het konvent samengesteld ten tijde van Laecman's verkiezing? Een lijst is er niet voor handen, maar we hebben er zelf een aangelegd al naar gelang we hun namen aantreffen in de rekeningboeken en andere dokumenten. 't Is best mogelijk dat deze lijst nog onvolledig is. Het ambt van prior was open, wat hooger reeds gebleken is. Een supprior was er, maar zijn naam staat nergens vermeld. Walter van den Valgaet, van Roesel, prepositus en pastoor van Tessenderloo; Matheus van Meerlaar, kamerheer; Jan Rothary, van Bouchout, graanmeester en deken van Beringen ¹⁶); Hendrik, cellier; Hendrik Hubens, van Dongen, aanverwant van prelaat Jan Molnere ¹⁷); Hendrik Lodewijks; Egidius Vogel, van Eik ¹⁸); Arnold

14) Rekening vervat in het dossier. AA., reg. 285, fol. 40ro-vo; reg. 300, fol. 11ro.

15) Rekening in het dossier. Ibid., fol. 40vo.

16) *Commemoratio domini Johannis Rotarii, sacerdotis et canonici ac quondam prioris huius ecclesie, qui, postquam multis annis ecclesie de Zuytre ac decanatu rurali Beringensi laudabiliter prefuisset, viam carnis ingressus est 19 Februarii 1474.* AA., *Necrologium*, reg. 107, fol. 13ro.

17) Werd den 30 Juli 1403 op studie gezonden naar Parijs. Jan Molnere noemt hem « cognatus noster ». Reg. 34, fol. 19vo; reg. 160, fol. 62vo. † 24 Januari, jaartal niet opgegeven. AA., *Gremium*, reg. 105, fol. 67ro.

18) In oorkonde nr. 2196 komt hij voor als zijnde afkomstig van Eik. Die Voecht vergist zich in zijn « *Gremium* », fol. 62ro, met als plaats van herkomst Meerbeek aan te geven. † 5 Augustus 1462, volgens *Necrologium*, fol. 55ro, 1 October, zonder jaartal, volgens *Gremium*, fol. 62ro.

van den Valgaet, van Zeelst ¹⁹⁾; Arnold van Lummen ²⁰⁾; Pieter Mylenborch, van Cosen ²¹⁾; Willem Wychmans, pastoor van Vorst ²²⁾; Jan Lambrechts, van Zolder ²³⁾; Jan Capelmeer ²⁴⁾; Hendrik van Achel; Willem van Antwerpen ²⁵⁾; Jan van Breedacker ²⁶⁾; Lodewijk Schouthbroeck, van Herselt ²⁷⁾; Andreas Boesluite ²⁸⁾; Jan Jacobs ²⁹⁾; Willem van Nielaer; Jan Bie; Hendrik van Lieshout ³⁰⁾; Geeraard van Kan, van Venlo ³¹⁾; Arnold Gobelen, van Betekom ³²⁾; Jan Oveloge ³³⁾ en twee leekbroeders, Hendrik Lodewijks en Paulus Morren ³⁴⁾.

Laecman benoemde Willem Wychmans tot prior nog vóór zijn bevestiging, want als prior verkoopt Willem Wychmans samen met den prepositus enkele goederen, waarvan Laecman later zal zeggen dat ze niet hem, maar die twee moeten ten laste gelegd worden, omdat hij op dat oogenblik nog niet bestuurde ³⁵⁾. Matheus van Meerlaar wordt het eerst uit zijn ambt van kamerheer, dat hij sinds

19) 28 Januarii, anniversarium Reverendi prioris, quondam Reverendi Domini Arnoldi de Valgaet, abbatis huius ecclesie, qui obiit anno XIII° LXXX tertio. Necrologium, fol. 7vo.

20) Die Voecht vereenzelvigt dezen Arnold van Lummen met een naamgenoot, wiens overlijden in het Necrologium voorkomt op 11 Maart. Gremium, fol. 59ro. Archivaris Joris merkt hierbij op : Errat hic Voechtius, nam character litterarum in necrologio nostro prodit eum vixisse ante 1230. Ibid.

21) Dat hij van Cosen is blijkt uit reg. 35, fol. 152ro. † 6 Juni, 1453. Necrologium, fol. 40ro.

22) † 9 Augustus, 1453. Anniversarium, 18 November. Ibid., fol. 56ro en 81vo.

23) † 10 Mei, 1448. Anniversarium, 26 October. Ibid., fol. 33ro en 57vo.

24) † 18 September, jaartal niet aangegeven. Ibid., fol. 66ro.

25) † 16 April, 1472. Ibid., fol. 26ro.

26) † 20 November, 1459. Ibid., fol. 82ro.

27) † 27 December, 1459. Ibid., fol. 91ro. 26 December volgens Gremium, fol. 72ro.

28) † 18 Augustus, 1443. Necrologium, fol. 58ro.

29) † 8 November, 1458. Ibid., fol. 79ro.

30) Camerarius, 1435. Gremium, fol. 68ro.

31) † 25 Augustus, 1476. Anniversarium, 27 Januari. Necrologium, fol. 60ro en 8ro. Opvallend hoe rijkelijk hij dit anniversarium heeft gedoteerd. Het beslaat een gansche kolom in het necrologium en geen dat zoo breedvoerig werd genoteerd. Heeft hij daarmee getracht zijn slechte reputatie eenigszins goed te maken ?

32) † 16 Maart, 1446. Necrologium, fol. 19vo.

33) † 28 Augustus, jaartal niet aangegeven. Ibid., fol. 61ro. 29 Augustus, volgens Gremium, fol. 70vo.

34) † 24 Augustus, 1453. Necrologium, fol. 59vo.

35) Tweede weerlegging in zijn eerste verweerschrift, aanvankelijk bestemd voor het algemeen kapittel te Valenciennes, maar den generaal aangeboden ten tijde zijner visitatie in 1431. Reg. 285, fol. 41vo.

1415 uitoefent ³⁶⁾, ontheven tusschen 8 Mei en 11 Juli 1423 ³⁷⁾. Den 4 September daaropvolgend gaat hij Laecman vervangen als pastoor van Zutendaal ³⁸⁾. Hendrik Lodewijks, die sinds 18 Maart 1419 dispensier was, werd op 18 September '23 uit dit ambt ontheven ³⁹⁾. Zijn opvolger is Egidius Vogel ⁴⁰⁾. Den 9 September '23 was de cellier Hendrik, vervangen geworden door Willem (van Antwerpen ?) ⁴¹⁾. Het ambt van prepositus komt open door het afsterven van Walter van den Valgaet tusschen 26 Maart en 14 Mei '24 ⁴²⁾. De verleden jaar ontslagen dispensier, Hendrik Lodewijks, wordt tot prepositus aangesteld ⁴³⁾. Eerst den 8 Augustus '25 zien we hem als zoodanig in de rekeningboeken voorkomen ⁴⁴⁾. Ten slotte fungeert Arnold van Lummen in April '25 als graanmeester in plaats van Jan Rothary ⁴⁵⁾. In twee jaar tijds werden al de medewerkers van Jan Molnere in het beheer der goederen, met uitzondering van Hendrik Lodewijks, vervangen door anderen, die Laecman zelf had uitgekozen.

Begrijpelijkwijze drukte de enorme schuld het zwaarst van al op Laecman's schouders. Van in 't begin was deze zijn groote bekommernis en hij zag geen andere mogelijkheid voor hare vereffening dan den verkoop van goederen. Met Hendrik de Roec sluit hij een overeenkomst om dezen een jaarlijksche erfrente van 28 gouden hollandsche schilden te verkoopen. De verkoopakt, gedateerd 9 September 1423, wordt opgemaakt in den daarvoor vereischten trant. In aanwezigheid van het daarvoor speciaal bijeengeroepen konvent wordt verklaard dat deze verkoop geschiedt voor het algemeen welzijn van de abdij. Elk schild wordt verkocht voor 18 gelijkwaardige schilden, in totaal 504 schilden. Welke som door Hendrik de Roec ten volle werd voldaan en zal gebruikt worden voor het algemeen nut en voor dringende noodwendigheden. Om de jaarlijksche betaling van de 28 schilden te verzekeren, stellen Laecman en het konvent als borg de tienden van Rotselaar en Wezemaal, de hoeven en goe-

36) AA., rekeningboek, reg. 140, fol. 77vo.

37) AA., rekeningboek, reg. 160, fol. 208vo en 209ro.

38) Ibid., fol. 230ro.

39) Ibid., fol. 154ro en 200vo.

40) Ibid., fol. 215ro.

41) Ibid., fol. 214vo.

42) Ibid., fol. 221ro en 223vo.

43) Ibid., fol. 250ro, 252ro en 271vo.

44) Ibid., fol. 252ro.

45) Ibid., fol. 231vo; rekeningboek, reg. 36, fol. 2ro.

deren te Tuldén, te Mierde, te Heze en te Leende, alsook al de roerende en onroerende goederen. Verder verzaken ze aan al de voorrechten, hun geschonken door de statuten, het recht en den paus, die dezen verkoop zouden kunnen te niet doen. Doch ze behouden zich het recht voor deze erfrente terug te koopen wanneer het hun believen zal en aan denzelfden prijs ⁴⁶⁾. Naar alle waarschijnlijkheid heeft deze verkoop nooit plaats gehad. Althans in de lijsten over den verkoop van goederen, die Laecman later den visitators zal aanbieden, wordt over deze 28 schilden geen woord gerept. Zijn opzet was wel goed voorbereid, maar we gelooven dat het op een hevig verzet stuitte, wanneer het aan 't konvent werd voorgelegd. Als teeken van zijn ongeldigheid werd deze akt middendoor gesneden en berust nog alzoo in het archief van Averbode. We hebben dit feit vooral willen aanhalen om te toonen met welke plannen Laecman, van in 't begin van zijn prelaatschap, in het hoofd liep. Hoe Laecman zijn abdij en hare goederen bestuurd heeft, zal blijken uit wat nu volgen gaat.

II. Kritiek op Laecmans's beleid.

Einde 1423 of begin '24 volgde Jan van Marle II zijn oom, die denzelfden naam droeg en den 16 November 1423 overleden was, als prelaat van Prémontré en generaal der Orde, op ¹⁾. Van meet af had de nieuwe prelaat met moeilijkheden te kampen. Hugo vertelt in zijn « *Annales Ordinis* » : « Te dien tijde werd Frankrijk onderling verscheurd door burgeroorlogen en godsdiensttwisten; zelfs de kloosters waren niet vrij van innerlijke twisten, die den nabijgen ondergang der regeltucht voorspelden » ²⁾. Dat was de geestelijke kant der moeilijkheden, maar dan was er ook nog de financieele en die liep niet minder gevaar. Wat Jan van Marle gedaan heeft om het geestelijk erfgoed, dat hem toevertrouwd was, te bewaren, valt buiten het kader van dit onderwerp, maar om zijn geldelijke moeilijkheden te bestrijden had hij na zes jaar een flink opgezet plan gereed. Had de rondreis, die hij in 1426 maakte, zijn aandacht getrokken op de pracht en de rijkdommen van de abdijen in Vlaanderen en Brabant? Wat er ook van zij, begin '30 ontvingen deze

46) AA., oorkonde nr. 2177.

1) Huco, *Annales Praemonstratenses*, T. I, col. 31. Nancy, 1734.

2) Ibid., col. 31.

prelaten een brief van den generaal, waarin deze hen uitnoodigde op een vergadering te Mechelen ³⁾. Was er in dezen brief reeds sprake van den taks, die hij zinnens was hen op te leggen ten einde aan zijn geldelijke moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden ? 't Is meer dan waarschijnlijk, daar Laecman, die met zijn zaken reeds genoeg hoofdbreken had, van deze vergadering gewoon wegbleef. Dat was de inzet der campagne van verdachtmaking, die twee jaar lang tegen Laecman zal gevoerd worden, en der daaruit volgende onderlinge twistpartijen. Hoezeer de geest en de belangen der abdij hierdoor werden geschaad, maakt het onderwerp uit van deze verhandeling.

Op de vergadering te Mechelen, die plaats vond tusschen den 20 en 27 April ⁴⁾, schijnen dan alle prelaten aanwezig te zijn geweest, behalve Laecman. Eenparig werd door hen besloten dat iedere abdij een bepaalde som aan den generaal zou afdragen ⁵⁾. De afwezigheid van Laecman kan den generaal niet ontgaan zijn en het moet hem in zekere mate reeds ontstemd hebben. Was zijn plan niet van algemeen nut ? Vermoedelijk had Laecman zelfs niet eens verontschuldigen laten aanbieden. Maar buiten Laecman's koppige afwezigheid was er ook nog het geheim verzoekschrift, dat den generaal te Mechelen overhandigd werd, dat door vier religieuzen van Averbode onderteekend was t.w. : Geeraard van Kan, Lodewijk van Herselt, Jan Oveloge en Arnold van Betekom, en waarin deze den generaal vroegen een visitatie te komen doen in de abdij van Averbode ⁶⁾ en reeds enkele klachten tegen Laecman naar voren brachten ⁷⁾. Wie waren deze aanklagers ? Van Geeraard van Kan en van Arnold van Gobelen van Betekom is bekend dat ze door Laecman van de parochie van Wezemaal werden teruggeroepen ⁸⁾. Lodewijk Schoutbroeck van Herselt was op dat oogenblik pastoor te Rukkelingen, maar was niet tevreden met de opbrengst van zijn

3) Van een uitnoodigingsbrief voor deze vergadering is nergens sprake. Maar we meenen te mogen veronderstellen dat er een moet geweest zijn.

4) Althans op 27 April legde Laecman zijn beroep in bij den H. Stoel tegen de visitatie van den generaal. We veronderstellen dan dat de vergadering te Mechelen de week te voren plaats had.

5) Volgens Laecman's relaas. Zie bijlage I.

6) Uit de rekening van den generaal, waarin de onkosten worden opgesomd, die Laecman's geval hem hebben veroorzaakt en die Laecman door het algemeen kapittel te Leuven verplicht wordt te betalen. Dominus Premonstratensis requisitus visitare ecclesiam Averbodiensem, ipso existente in Maklinia... AA., reg. 285, fol. 15ro.

7) De generaal laat dit zeer duidelijk uitschijnen in zijn oproepbrief voor het algemeen kapittel te Leuven. AA., reg. 285, fol. 11ro.

8) Uit het relictum der visitatie, verricht door den generaal in 1431. Zie bijlage III.

beneficie ⁹⁾. Na zijn deelname aan het openlijk verzet, zal Laecman drukking op hem uitoefenen om hem van zijn parochie te verwijderen ¹⁰⁾. Van Jan Oveloge is niets bekend, maar in den loop van het conflict zal hij zich onledig houden met het schrijven van een nieuw antiphonarium ¹¹⁾. Gevoelsmensch zijnde, heeft hij zich waarschijnlijk gemakkelijk laten meeslepen door de argumenten der oppositie. Het heeft er allen schijn van dat misnoegdheid hoofdzakelijk aan de basis ligt van deze aanklachten. In ieder geval de koppige afwezigheid van Laecman eenerzijds en de aanklachten tegen hem anderzijds deden bij den generaal een zware verdenking ontstaan tegen zijn persoon, zijn gedrag en zijn beleid. Meteen was het voor hem klaar geworden waarom Laecman te Mechelen niet was durven verschijnen. Het verzoekschrift krijgt dan ook zijn welwillende instemming ¹²⁾. Hij blijft drie dagen langer te Mechelen dan hij voorzien had ten einde den dag der visitatie vast te stellen en een oproepbrief klaar te maken, bestemd voor de pastoors van Averbode ¹³⁾.

Heeft Jan van Marle zich ondertusschen bedacht? Heeft hij ingezien dat het niet opgaat zoo maar onverhoeds Averbode binnen te vallen om een visitatie te doen zonder van Laecman zelf vernomen te hebben welke zijn houding is in zake de beslissing der Mechelsche vergadering? Dit is niet uitgesloten, want hij komt eerst naar Tongerlo ¹⁴⁾ en gelast dezès prelaat Laecman van de te Mechelen genomen beslissing op de hoogte te stellen. De prelaat van Tongerlo moet zeker geweten hebben dat het niet gemakkelijk zou gaan Laecman deze beslissing te doen bijtreden. Smeekend en half dreigend besluit hij zijn brief dat Laecman zou doen zooals de andere prelaten, want, in geval van weigering, zou erger te vreezen zijn ¹⁵⁾. Het mocht niet

9) Uit het relictum der visitatie, verricht door de prelaten van Dommartin, Bonne-Espérance en Ninove in 1430. Zie bijlage II.

10) Ibid.

11) *Satisfeci fratri Johanni Oveloghe de defectu antiphonarii nostri novi, scripto per eumdem in valore trium griffonum, salvo suo iustiori calculo.* AA., rekeningboek, reg. 36, fol. 85vo.

12) Hooger vermelde oproepbrief voor het algemeen kapittel te Leuven.

13) Hooger vermelde rekening van den generaal. Ipso existente in Maklinia, ad assignandum diem competentem ad convocandum canonicos foris manentes, propriis sumptibus, vacavit cum tribus equis per tres dies.

14) Dat de generaal te Tongerlo vertoefde, blijkt zeer duidelijk uit Laecman's relaas. Op zijn antwoord aan den prelaat van Tongerlo, ontvangt Laecman, na twee uren reeds, een wederwoord van den generaal.

15) Laecman's relaas. Zie bijlage I.

baten. Laecman bleef koppig op zijn standpunt dat hij onmogelijk geldelijke hulp kon verstrekken. Zijn antwoord luidt kordaat : « Ik beschik op dit oogenblik over geen geld. Indien de prelaat van St. Michiels er mij ter hand stelt, wil ik op zijn raad van vader-abt graag tusschenkomen. Zooniet, weiger ik » ¹⁶⁾. Laat de korzeligheid van het antwoord niet veronderstellen dat Laecman de aanwezigheid van den generaal te Tongerlo niet eens vermoed heeft, maar laat de beslistheid ervan niet eveneens uitschijnen dat hij zich geen persoonlijke schuld bewust is voor de berooide financies zijner abdij ?

Bij Jan van Marle daarentegen geeft het aan zijn vermoedens vasten vorm. Het verzoekschrift was niet zonder reden ingediend en de aanklachten waren geen loutere verzinsels. Er moest hier gehandeld worden en het onbesuisde antwoord van Laecman gaf hem daartoe het volle recht. Amper een paar uren, nadat de bode met Laecman's antwoord vertrokken was, stond er een ander te Averbode terug met het wederwoord van den generaal, waarin deze aankondigt dat hij maatregelen overweegt om tegen Laecman en 't konvent van Averbode een visitatie te houden ¹⁷⁾.

Zooiets had Laecman niet verwacht. Immers hij zelf bekent dat dit voornemen van den generaal hem met vrees beving ¹⁸⁾. Vrees om door den generaal van wanbeheer beschuldigd te worden ? Ook wel, maar vooral die instinktmatige vrees voor een geheimzinnige verdachtmaking die in zulke gelegenheid altijd opduikt en waarvan hij, als prelaat, de voortekens moet opgemerkt hebben in de ontevredenheid van sommige religieuzen. Doch hij schijnt geen enkel vermoeden te hebben van het verzoekschrift en de aanklachten te Mechelen naar voren gebracht.

In den nood kent men zijn beste vrienden, zegt het spreekwoord. Laecman had ook trouwe vrienden. Zoohaast ze zijn geval vernomen hadden, kwamen ze hem vinden om hem mede te deelen dat de generaal reeds enkele rechtskundigen geraadpleegd had en enkele religieuzen in verhoor genomen. Er viel geen tijd te verliezen. Samen beraadslaagden ze wat er moest gedaan worden ¹⁹⁾. Uit het verder verloop der gebeurtenissen blijkt dat hier reeds het plan vooropgesteld werd de visitatie kost wat kost te verhinderen.

Daarop riep Laecman zijn konvent samen om het kennis te geven van wat er tot dan toe gebeurd was en om de aanstaande visitatie

16) Ibid.

17) Ibid.

18) Ibid.

19) Ibid.

van den generaal aan te kondigen, maar vooral om te weten te komen wat zij zelf daarover wel dachten. Gansch het konvent, met prior en supprior aan 't hoofd, alleen de vier reeds bekende aanklagers uitgezonderd, is van oordeel dat de generaal wat hevig is te werk gegaan, dat de visitatie niet anders dan schadelijk kan zijn voor den innerlijken vrede van 't konvent om reden van de in 't spel zijnde verdachtmaking. Bij de bespreking hoe dan deze visitatie moest verhinderd worden, werd overeengekomen dat beroep daartegen bij den H. Stoel het eenige afdoende middel was. Aldus werd gedaan en de generaal legde zich bij dit besluit neer ²⁰⁾. Den 27sten April werd het beroep gesteld ²¹⁾, dat door een bode naar Rome zou gebracht worden. Daar er noch origineel, noch afschrift van bestaat, weten we niet welke argumenten het bevatte, doch een religieus uit de volgende eeuw verklaart dat er wel degelijk argumenten werden aangehaald en hij schijnt aan te nemen dat ze gewettigd waren ²²⁾.

Het spreekt van zelf dat de generaal erg verlegen moet gezeten hebben met het geval, zooals het zich nu ontwikkelde. Wanneer hij, enkele maanden nadien, het feit aanhaalt, wil hij zich laten voorstaan, alsof het hem niet het minste ongenoegen had berokkend. Hij had van zijne persoonlijke visitatie afgezien, schrijft hij, uit eerbied voor den H. Stoel ²³⁾. Ook de vier religieuzen van de oppositie stellen het alzoo voor ²⁴⁾. Deze voorstelling is al te eenvoudig om zonder argwaan aangenomen te worden. Het moet voor den generaal ongetwijfeld een harde en bittere pil geweest zijn om te slikken, want hij heeft er nadien zelfs een oogenblik aan gedacht dat beroep ongedaan te maken met, zooals Laecman het daarom ook aannemelijker voorstelt, de er in aangevoerde argumenten door notarissen te laten onderzoeken ²⁵⁾. Wanneer de generaal aan de visitatie heeft verzaakt, is dat gebeurd op aanraden van zijn raadslieden, die het beroep geldig

20) Ibid.

21) Dit wordt aangehaald in het beroep bij den H. Stoel, dd. 4 Oct. 1430. AA., reg. 285, fol. 9ro-10ro.

22) Waar de generaal in zijn oproepbrief voor het algemeen kapittel te Leuven zegt dat Laecman en zijn convent *nulla legitima causa allegata* beroep hebben ingelegd bij den H. Stoel, noteert hij : *rationes allegata fuerunt in appellatione*. AA., reg. 285, fol. 11ro. Waar de opposanten in hun beroep op het algemeen kapittel zeggen : *minus iuste*, noteert hij : *ymmo iuste*. Ibid., fol. 12ro.

23) Vermelde oproepbrief voor het algemeen kapittel.

24) Beroep der opposanten bij het algemeen kapittel te Leuven, aangehaald in den oproepbrief van den generaal.

25) Laecman's relaas. Bijlage I.

hebben geoordeeld. Want wie met deze zaak van dichtbij vertrouwd is, merkt gauw op dat de generaal niet zoozeer « uit eerbied voor den H. Stoel » gehandeld heeft, dan wel gedwongen en met tegenzin, omdat hij nu opeens machteloos stond tegen zijn tegenstander.

Het valt dadelijk op dat het in de inzichten van Laecman en van 't konvent van Averbode lag, door het beroep bij den H. Stoel, alleen de visitatie van den generaal te beletten. Ze konden geen vertrouwen stellen in een handelwijze, die hun zeer verdacht leek en bovendien met de statuten in strijd was. Doch tegen een visitatie-in-regel waren ze nooit gekant, integendeel, deze zou, schrijft Laecman, iedere verdachtmaking voor goed ontzenuwen ²⁶⁾. Om dan de daad bij het woord te voegen, wordt den prelaat van St. Michiels, die vader-abt van Averbode was, gevraagd een visitatie te komen doen « in capite et in membris » en wel zoo haast mogelijk ²⁷⁾.

Het verzet der vier reeds genoegzaam gekende religieuzen, dat openlijk begon met een weigerende houding aan te nemen in zake het beroep, kende slechts een mager succes. Aanvankelijk bleef het grootste gedeelte van 't konvent Laecman getrouw. Achteraf schijnen een vijftal hun vertrouwen in hem te verliezen. Alleen van Theodoricus Hels is het zeker dat hij de partij koos van de opposanten ²⁸⁾. Volgens Laecman werden bij de buitenpriesters nog twee of drie pastoors gevonden, die zich eveneens bij de tegenpartij aansloten. Twee daarvan zijn slechts gekend : Willem Wychmans, pastoor van Vorst, die onder Laecman prior was geweest en Hendrik Lodewijks, pastoor van Rummen, die van 1425 tot 14 Augustus '29 prepositus was geweest.

De drijfveer van hun handelwijze schijnt wel gezocht te moeten worden in het feit dat Laecman hen had aangezocht afstand te doen van hun beneficie ²⁹⁾. Misschien had Laecman opgemerkt dat ze zoowat de rol speelden van achterbaksch aanstoker. Immers eertijds respectievelijk prior en prepositus waren ze beiden goed vertrouwd geweest met den financieelen toestand der abdij en met Laecman's gedragingen. Daarbij wachtten ze er wel voor ooit maar op het voorplan te verschijnen. Willem Wychmans had nog een tweede reden om misnoegd te zijn. Hij had namelijk 200 rijns gulden aan de abdij

26) Ibid.

27) Ibid.

28) Relictum der visitatie van 1431. Bijlage III. Aanteekening in reg. 285, fol. 22vo. Verweerschrift van Laecman op aantijgingen in het algemeen kapittel te Valenciennes. Reg. 285, fol. 27ro.

29) Relictum der visitatie van 1430. Bijlage II.

geleend en Laecman maakte vooralsnog geen aanstalten om die terug te betalen ³⁰⁾. Na het beroep spreken de opposanten onophoudelijk hun afkeuring daarover uit en brengen daardoor Laecman en 't konvent meermalen in opspraak. Ze willen daarbij, zoo beweert Laecman, van geen visitatie weten ³¹⁾. Doch dat moet waarschijnlijk zoo verstaan worden dat ze tegen iedere visitatie gekant zijn, die niet door den generaal zou gedaan worden.

Olandus, prelaat van St. Michiels, was door Laecman verzocht geworden een visitatie te Averbode te komen doen. Als vader-abt gaven de statuten hem daartoe eens in 't jaar het recht. Olandus zal, spijs al deze wederwaardigheden, van zijn recht gebruik maken, omdat hij zelf vreesde, zoo schrijft Laecman, door verzuim een blaam op te loopen ³²⁾. Hij verzocht de prelaten van Middelburg en Veurne hierbij zijn assistenten te willen zijn. Den 21sten Mei kwamen ze gedrieën te Averbode toe ³³⁾. Het onthaal was hartelijk en er heerschte in 't konvent een stemming om iedere reformatie, die door de visitators zou opgelegd worden, gewillig te aanvaarden ³⁴⁾. 's Anderendaags werd aan het in de kapittelzaal vergaderd konvent de gebruikelijke aankondiging der visitatie gedaan en, vermits er zich niemand tegen verzette, aanstonds met het afzonderlijk verhoor der religieuzen begonnen ³⁵⁾. Toen het verhoor reeds ver gevorderd was en de algemeene indruk heerschte dat alles kalm en normaal zou verlopen, boden de opposanten zich plotseling bij de visitators aan en verklaarden tegen deze visitatie in beroep te gaan bij het algemeen kapittel, dat in October aanstaande te Leuven zou plaats hebben. Terzelfdertijd overhandigden zij den visitators een geschreven reeks aanklachten en grieven, die ze tegen Laecman hadden aan te voeren ³⁶⁾. Dit driest optreden vermocht evenwel niet de visitators van hun stuk te brengen. Ze hebben hun werk voortgezet, alsof er niets gebeurd was, met besluiten te treffen in overeenstemming met de opgedane bevindingen en met nuttige wenken te verstrekken aangaande de administratie der abdijgoederen ³⁷⁾.

30) Rekening. AA., reg. 285, fol. 41ro.

31) Laecman's relaas. Bijlage I.

32) Ibid.

33) Beroep van den prelaat van St. Michiels tegen de besluiten van de visitators van 1430. AA., reg. 300, fol. 34ro.

34) Laecman's relaas. Bijlage I.

35) Hooger vermeld beroep van den prelaat van St. Michiels.

36) Laecman's relaas.

37) Vermeld beroep van den prelaat van St. Michiels.

III. Beschuldigingen en verweer.

Het valt niet te ontkennen dat de toestand van Laecman door deze beschuldigingen een nog acuter stadium is ingetreden. Weliswaar laat Laecman zich niet onbetuigd en dient hij de opposanten van antwoord. Maar, zooals 't in dergelijke gevallen meestal gaat, is 't niet gemakkelijk de waarheid van de leugen te onderscheiden. Daarom oordeelen we het nuttig én de beschuldigingen én hun weerleggingen naast elkaar af te drukken om ze daarna des te kritischer te kunnen beoordeelen. Merken we hierbij op dat de vertaling zeer vrij is opgevat en enkel betracht den inhoud der gedachten van deze beide zeer rijk aan woorden gestelde stukken weer te geven.

BESCHULDIGING.

« 't Is heinde en ver bekend, ook den vader-abt van St. Michiels, dat de abdij van Averbode dringend een visitatie en reformatie « tam in capite quam in membris » noodig heeft. In naam van eerbare en oudere religieuzen, om wille der regeltucht en andere goede redenen voelen ze zich verplicht de volgende punten, bij wijze van inlichting en tot wel-lukken der visitatie, den visitator voor te leggen. Overigens het kan hem niet onverschillig laten dat de abdij ten gronde gaat.

WEERLEGGING.

« Laecman betoogt dat de aanklacht naamloos is, bijgevolg niet geloofwaardig. Zeer lichtzinnig opgevat en daarom reeds geen antwoord waard. Doch de troebelheid van den toestand eischt een rechtzetting van de volle waarheid. Hij zal zich niet laten vernederen, tenzij gedwongen door het gerecht.

Het valt op hoe onrechtvaardig de opposanten zijn met niet eens van zijn verdiensten te gewagen. Daartoe zijn ze trouwens onbekwaam. Hij echter zal iedere grief weerleggen. Dan kan de visitator zelf oordeelen en uitspraak vellen.

De aanklacht is verder in strijd met de statuten, die zeggen : « Geen enkel onderhoorige mag zijn prelaat beschuldigen, zonder hem vooraf op zijn fouten gewezen te hebben en nadat deze tot tweemaal toe de vermaning minachte ». Er is zelfs in de statuten

een zitting voorzien, waarin de beschuldiging in 't openbaar moet geschieden. Welnu alles is in 't geheim geschied en zonder eenige voorafgaande terechtwijzing. Bijgevolg zijn de beschuldigingen niet alleen nietig, maar verdienen de aanklagers zelf een ernstige straf.

1. De prelaat van St. Michiels moet nog wel weten dat de generaal, samen met hem en met andere prelaten, eertijds een visitatie gehouden heeft te Averbode. Toen reeds had de abdij geen goede faam, zoodat besloten werd Laecman als beheerder der goederen af te stellen. Ten langen laatste, op aandringen van sommige religieuzen en in de hoop van verbetering, ook wel uit een welwillende genegenheid, heeft men gemeend dat hier een blaam volstond. Laecman heeft zich aan dat alles niets gelegen gelaten en liet in de abdij een eigen woonplaats bouwen, wat geen enkel voorganger gedaan heeft. Al die geldverspilling valt ten laste van de abdij en 't konvent en 't wordt met den dag steeds erger.

2. Om zijn uitgaven en verkwisting goed te praten, wendde Laecman bij de visitators de onkosten van zijn aanstelling voor. Doch hem werd opgelegd, voor de eer der abdij, zijn levenswijze in te krimpen en zuiniger te zijn in 't uitdeelen van kleederen aan bloedverwanten, lijfknechten en andere voor 't konvent verdachte

1. Laecman herinnert zich niet ooit door iemand terechtgewezen te zijn op de door de statuten voorgeschreven manier. Niettemin durven de opposanten te spreken van een zekere toegeeflijkheid vanwege den generaal en van den vader-abt, ten tijde eener visitatie. Spijts de vermaning, zou hij al de buitensporigheden bedreven hebben, die in de uitzinnige aanklacht vervat zijn. Ze vergissen zich vreeselijk, wanneer ze zich inbeelden dat hij nadien een vermaning, in regel met de statuten, gekregen heeft.

2. Laecman kan niet begrijpen dat hij geld zou uitgegeven hebben of onnoodige onkosten gedaan ten voordeele van familieleden of andere personen. In zijn uitgaven heeft hij steeds Gods lof, zijn staat en 't welzijn der abdij op 't oog gehad. Aldus hoopt hij de abdij in niets benadeeld te hebben.

personen. Nu nog steeds is die vingerwijzing voor Laecman een ijdel woord gebleken.

3. Om reden van geldgebrek en van dreigenden ondergang werd hem verboden nieuwe huizen te bouwen en overbodige onkosten te doen. Hij zou beter doen wat meer aan de bestaande schulden te denken totdat deze geheel vereffend waren. De visitators zijn hiervan op de hoogte.

4. Spijts herhaalde vermaningen en de heerschende ellende, is Laecman de helft van den tijd afwezig en, wat erger is, gedurende zijn verblijf in de abdij verzuimt hij, zonder de minste reden, de koordiensten, waartoe een goed prelaat gehouden is. Hij gebruikt zijn ontbijt onder het uur der missen, in 't openbaar en samen met zijn lijfknechten, zoogezegd tot Gods glorie en de eer der abdij, maar in feite tot ondergang der voorvaderlijke gebruiken. Om zijn nutteloos verteer te dekken, heeft hij de goederen der abdij met allerhande renten belast en gaat op onrechtvaardige wijze daarmee voort.

5. Tot nog toe waren 't onderhoud en 't bestuur der hospitiën van Diest en Leuven aan bekwaam personeel toevertrouwd. Als vergoeding hadden ze inwoon aldaar, mochten de hoeve ervan uitbaten of ontvingen een klein loon. Niet lang geleden werden deze personen buitengezet en vervangen door bloedverwanten en verdach-

3. Het bouwen van nieuwe huizen en 't herstellen van oude mag niet toegeschreven worden aan lichtvaardigheid, zooals de opposanten het voorstellen. Aan de visitators, zoo noodig, te onderzoeken of deze werken al dan niet nuttig waren.

4. Laecman beweert nooit afwezig te zijn geweest tenzij met wettige redenen, zoo bijvoorbeeld wanneer het belang der abdij zulks vereischte en dan iedermaal nog met de toestemming van een daarvoor competenten overste. Zijn ontbijt was nooit overdreven wellustig; doch aangepast aan de behoeften van zijn lichaam en aan den stand zijner gasten, wat hij trouwens heel redelijk vindt. Hij is er zich niet van bewust ooit maar iets op onrechtvaardige wijze vervreemd te hebben.

5. Alleen om de uitgaven te verminderen en tot eer en nut van de abdij heeft Laecman te Diest en te Leuven leden van 't personeel doorgezonden, maar nooit om ze door anderen te vervangen. Het is een grove onwaarheid te gewagen van verdachte personen en van ontvreemding van gerief. Met toelating van het

te vrienden van Laecman. Aan deze werden, tegen alle gewoonten in, wijn, koren, vleesch en andere benoodigdheden gebracht, tot groot nadeel der abdij. Nooit is gezien geworden wat er in de abdij aan gerief beschadigd en ontvreemd werd, bijzoover dat er geen voldoende meer is om de talrijke bezoekers behoorlijk te ontvangen.

6. Van de besnoeiing van zijn persoonlijk verteer is nog niets terecht gekomen. Hij ontvangt rijkelijk familieleden en vrienden en geeft hun de belangrijkste posten in handen. Vooral zijn broeder Reynbold berokkende door zijn buitensporigheden aan de abdij onnoemlijke schade. Onlangs nog kocht Laecman van Reynbolds vrouw een schier waardeloos huis voor een lijfrente van zes mud koren. De aankoop van dit huis was overbodig, vermits het nu noch later van eenig nut kon zijn, en moest met den verkoop van abdijsgoederen betaald worden. Verder treedt Laecman op als huwelijksmakelaar tusschen nichtjes en vrienden en belooft daarbij, door tusschenpersonen, geld en goederen. Althans het vermoeden bestaat voor een paar concrete gevallen.

7. Waarom steeds zinspelen op de schulden en de zware uitgaven, als hij nutteloos vijf honderd

grootste gedeelte van 't konvent liet hij twee bedden naar Leuven brengen, zonder dat de gastvrijheid er in 't minst door geschaad werd. Trouwens er zijn in de abdij bedden op overschot, waarvan niemand gebruik maakt.

6. Laecman erkent meer lijfknechten gehad te hebben en nog te hebben dan zijn voorgangers en dan zijn stand vereischt. Hij erkent eveneens bloedverwanten en neven op sommige posten geplaatst te hebben, maar nooit met het inzicht daardoor de abdij te benadeelen. Integendeel, hij meende bij dezen op een grootere betrouwbaarheid en dienstbaarheid te mogen rekenen. Hij ziet niet in dat hem voor deze aanstellingen en vooral voor die van zijn broeder eenige schuld kan aangewreven. Hij is van meening dat de aankoop van bedoeld huis gerechtvaardigd kan worden door een nuttig gebruik ervan te maken. 't Is waar dat hij familieleden uitgehuwd heeft en naar 't klooster gedaan, maar zonder eenige belofte zijnentwege. Trouwens ieder rechtschapen mensch weet dat gehuwden en kloosterlingen genoeg eigen goederen hebben.

7. De bedoelde boeken, zegt Laecman, werden aangekocht ten gerieve van 't konvent en zullen

fransche kronen kan besteden voor den aankoop van boeken, waarvan zijn familieleden dan nog meest gebruik maken. Deze vrienden en kennissen worden rijkelijk op wijn en de rest onthaald, maar aan de vrienden van de religieuzen wordt de gebruikelijke gastvrijheid geweigerd.

8. Spijts het door de visitators opgelegd formeel verbod nog nieuwe huizen te bouwen, heeft hij niettemin te Diest, te Sterksel en elders zulke grootsche en kostelijke huizen laten bouwen dat de abdij daardoor in armoede vervalt. Want, om de daarvoor noodige enorme uitgaven te dekken, heeft hij lijfrenten verkocht en gaat nog steeds voort er te verkoopen. Voortdurend maakt hij gronden en andere bezittingen te gelde en verzuimt den raad te volgen van 't konvent, dat aandringt om dit liggend geld behoorlijk in andere erfrenten om te zetten.

de abdij blijven toebehooren. Zijn ziel zal daarbij gebaat zijn, daar 't hoogst loffelijk is de studie aan te wakkeren en te bevorderen. Dat is 't voornaamste, wat een prelaat moet op 't oog houden. Daarbij is de abdij niet in 't minst benadeeld door het tijdelijk uitleenen ervan aan sommige zijner broeders.

8. Laecman geeft toe wijzigingen te hebben laten uitvoeren aan een oud huis en er zelfs een bijgebouw laten aanbouwen, niet alleen omdat dit nuttig bleek maar ook noodzakelijk. Deze plaats is uitstekend geschikt om er gemakkelijk het bezit der abdij in verzekering te brengen. Of is het zoo dichtbij gelegen Diest, in oorlogstijd (wat niet uitgesloten is), geen veilig toevluchtsoord voor de kloosterlingen en bergplaats voor de schatten? 't Is volkomen verkeerd de zaken zoo te willen voorstellen alsof deze uitgaven uit een boos opzet geschieden en maar moeten dienen om de abdij in armoede te brengen. De herstellingen aan de hoeve van Sterksel, die ten tijde van zijn voorganger gansch verbrand en verwoest werd, waren niet minder noodzakelijk. Daar hij een herhaling van zulke ramp vreesde, wilde hij dit voorkomen en liet in de nabijheid een ander huis bouwen, dat tot schuiloord der bewoners moest dienen en van waaruit deze de hoeve dan konden verdedigen. Dat alles

heeft begrijpelijkerwijze vele onkosten gevergd.

Hij heeft dan inderdaad lijfrenten verkocht, maar met de toelating en op last van den kompetenten overste en van 't konvent, die daartoe besloten hadden na een voorafgaande beraadslaging. Bij zijn weten is de verkoop beperkt gebleven bij enkele akkers en bezittingen, zoodat niet eens het tiende deel der overeengekomen som overschreden werd. Wat het liggende geld betreft, kan hij meedeelen dat alles klaar is om het, bij goedvinden van 't konvent, in degelijke waarden om te zetten. Overigens het grootste gedeelte wordt bewaard in den koffer van 't konvent en over het andere werd reeds beschikt.

9. Tot groote verbazing van 't konvent, maar tot grooter schade nog van armen en behoeftigen, heeft Laecman de aalmoezen, die, naar oud gebruik, aan de poort uitgedeeld worden, voor een merkelijk deel verminderd. Door het afschaffen eener dagelijksche mis, gedurende méér dan een jaar, heeft hij de goddelijke diensten te kort gedaan, daarbij het aan de celebranten te betalen geld voor eigen gebruik aangewend.

9. Laecman laat, als naar gewoonte, aalmoezen uitdeelen. Maar de hoeveelheid en de hoe danigheid zijn in verhouding gebracht van zijn vermogen en verschillen van seizoen tot seizoen. Iedereen weet dat de abdij zwaar belast is, niet door zijn schuld maar door allerhande wisselvalligheden. Niettemin heeft hij gedaan wat hij kon, niet altijd echter wat hij wilde, omdat 't onmogelijk was. Zoo noodig, zal hij mondeling uitleg verstrekken, want er werd niets daarover met juistheid opgeteekend. Wat de stichting van de dagelijksche mis betreft, hij wil absoluut niets verholten laten. Maar hij wil

10. Wanneer een pastoor, een rector of een andere officiant moest aangesteld worden, vroeg Laecman eerst hun persoonlijk bezit, deed hen vervolgens een eed afleggen, waarin ze moesten verklaren, naar zijn goeddunken en op zijn verzoek, van hun kerk of ambt afstand te doen, zonder zich daartegen door woorden of daden te verzetten. Zooiets is toch wel zeker strijdig met Gods wet en met de rechtvaardigheid. Menigen onder hen kunnen dit bevestigen. 't Gaat zelfs zoo ver dat ze, door dien eed gebonden, machteloos moeten toezien, als Laecman de goederen der abdij wil te gelde maken. Over dat alles zal den visitators ten gepasten tijde de noodige uitleg verstrekt worden.

De abdij van Averbode bezit heden ten dage nog vele en belangrijke eigendommen, méér zelfs dan de voorgangers ooit bij hun aanstelling bezaten. Deze hebben ze eerlijk weten te beheeren en zelfs te vermeederen door er nieuwe bij te koopen van het overschot der inkomsten. Hoewel ze grootsche gebouwen lieten bouwen, te grootsch voor den tijd, hebben ze nooit gewichtige schade geleden. Zij hielden de gastvrijheid in eere en gaven er in één maand meer voor uit dan

alleen aan 't oordeel der visitators de redenen onderwerpen, die hij had om het honorarium niet te betalen. Wanneer hij 't verzwegen heeft, was 't redelijkerwijze.

10. Inderdaad Laecman heeft een eed van enkele religieuzen afgenomen. Maar schonken de statuten hem daartoe het recht niet door die paragrafen, waarvan de eerste aldus aanvangt : *hoc edicto in perpetum duraturo* etc. en de laatste : *in quibuscumque casibus* etc. ? Doch hij kan gerust verzekeren dat de aantijging niet strookt met de waarheid en louter uitvindsel is van de opposanten.

Naar den inhoud dezer beschuldigingen te oordelen, werd het beoogde doel niet bereikt. Laecman is er van overtuigd gedurende zijn bestuur steeds zijn zieleheil en den bloei der abdij behartigd te hebben. Wat kan hij er aan verhelpen dat de aankooopen en leeningen zijner voorgangers op de rekening van den opvolger geschoven worden en dat hij aldus verplicht wordt daarop jaarlijksche afkortingen te betalen. Moesten nu de lasten, waarvan zooveel ophef gemaakt

Laecman in gansch een jaar voor 't konvent. Ze weten nochtans dat de abdij er, na den dood van zijn voorganger, warm inzat. Laecman denkt alleen aan zichzelf, volgt altijd zijn eigen meening en be-rooft alzoo de abdij van al haar renten. Hij maakt zich een geld-reserve van het overschot der inkomsten om in de toekomst andere onrechtvaardigheden te kunnen bedrijven. Van dag tot dag doet hij 't konvent tekort in zijn inkomsten. Kortom zijn onbekwaam bestuur en zijn verkwistingen voeren de abdij naar den ondergang, bijaldien hij binnen korten tijd niet belet wordt alzoo voort te gaan.

Al deze punten zijn, na ernstig onderzoek, juist bevonden. Daarom vragen zij den prelaat van St. Michiels een visitatie te willen doen uit eigen beweging en met inachtneming van de aangevoerde beschuldigingen. Nu echter niet, maar later. Waarom nu niet? Uit eerbied voor den generaal, die van zijn visitatie afzag uit eerbied voor den H. Stoel, bij wie beroep werd ingesteld door verdachte; ook nog omdat de generaal het aangedane onrecht kwijschold; ten slotte, omdat zij zelf de voorkeur wilden geven aan die visitators, die de generaal, in al zijn voorkomendheid, beloofd had in zijn plaats te zullen zenden. Aan dezen zul-

wordt, werkelijk niet bestaan, dan zou er op zijn bestuur maar ook volstrekt niets aangemerkt worden. De gevolgtrekking ligt voor de hand : hij heeft bij zijn aanstelling heel wat anders gevonden dan een welgestelde abdij. Als de visitators zich daarover willen vergewissen, kunnen ze de rekeningen van den toenmaligen prepositus, fr. Walter, nazien. Ten slotte verzoekt Laecman ootmoedig zijn verweer met welwillendheid en in eenvoud te onderzoeken ¹⁾.

1) Weerleggingen. AA., reg. 285, fol. 5ro-6ro. Afschrift.

len zij dezelfde punten, zonder eenige wijziging, voorleggen en de straf, daarvoor in de statuten voorzien, opeischen.

Aldus is deze, Uwe visitatie, niet nutteloos geweest, vermits ze U geleerd heeft een gepaste bezorgdheid aan den dag te leggen, een grondig onderzoek in te stellen en maatregelen te treffen om erger te voorkomen en de wereldlijke macht te verhinderen in te grijpen. Laecman wete wel dat hij, volgens de statuten, gehouden is rekenschap te geven over de inkomsten ten tijde zijner aanstelling. Dat hij de erfrenten aangeve en specificeere, alsook welke schulden er waren, in welke omstandigheden, aan welke personen en aan hoeveel er moet terugbetaald worden. Op die wijze zal een reformatie « in capite et in membris » de abdij ten goede komen ²⁾.

Wat leeren ons deze beide dokumenten ? De beschuldigingen zijn in ieder geval zwaar, doch Laecman's verweer geeft niet minder den indruk van zelfbewusten ernst en oprechtheid. Zooals het bij beschuldigingen past is de toon scherp, sarcastisch; de voorstelling hoogdravend, dramatisch. De opposanten zien alles gebeuren door den bril van hun misnoegdheid. Een ontbijt van Laecman, misschien wat luidruchtiger dan naar gewoonte en wat copieuzer, ergert hen ³⁾. Een uitgave, waarvan zij de noodzakelijkheid niet inzien, maakt hen woedend. Ze wanen zich zoo zeker van hun stuk dat ze in hun voortvarendheid de statuten over 't hoofd zien. Trouwens ze zijn nog relatief jong. Spreken ze niet in naam van ouderen ? Waar-

2) Beschuldigingen. AA., reg. 285, fol. 3ro-4vo. Afschrift.

3) 1426, 2 Martii, uni lusori ludenti supra organos in mensa domini, IIII pl. Rekening van den prepositus. AA., reg. 36, fol. 5vo.

schijnlijk de drie pastoors, die zich bij hun beweging aansloten. Heel hun betoog stuurt aan op een misschien goed bedoelde reformatie, maar mist de noodige eerbied en waardigheid, die ze, spijs alles, hun overste schuldig zijn. Ergerend vooral hun aanmatigende houding tegenover de visitators, hun eigendunkelijke wijsheid en zelfbewustheid, hun animositeit tegen Laecman en hun tastbaar leedvermaak in dezes nabijë afstraffing. Kunnen zulke lieden vertrouwen inboezemen?

Men vergelijk daarbij den toon van Laecman's verweer. Hoe waardig en bezadigd. Laecman is overtuigd van den ernst van den toestand. Daarom tracht hij zijn zelfverdediging zoo objectief mogelijk te houden. Spreekt hij niet de waarheid, waar hij sommige aantijgingen loochent, andere erkent en zakelijk toelicht? Hij is bovendien verstandig en ervaren genoeg dan dat hij niet zou weten dat bedrog vroeg of laat ontdekt wordt, dat er, ingevolge de beschuldigingen en zijn beroep bij den H. Stoel, toch een ernstig onderzoek zal komen en dat, moest hem bedrog kunnen aangewreven worden, dit hem duur zou te staan komen. Is Laecman daarom van fouten en missingen vrijverklaard? Het zou al te onzinnig zijn. Maar dat die fouten lichtzinnig opgeschroefd werden door de aanklagers, is de overtuiging van het grootste gedeelte van 't konvent, dat Laecman nu of nooit zal in den steek laten, alsook van de visitators, die, na inzage van beide stukken, geoordeeld hebben dat enkele van pas komende terechtwijzingen in zake administratie reeds voldoende waren.

(Wordt vervolgd).

Vincent VAN GENECHTEN, o. Praem.